

ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมาย ในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545¹

วิชญะ บัวโต²

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี หลักเกณฑ์การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจถึงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย โดยได้อ้างอิงจากแนวคิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ แนวคิดในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับการติดยาเสพติด อีกทั้งมาตรการทางกฎหมายในการใช้กับผู้ติดยาเสพติดว่ามีมาตรการทางกฎหมายอย่างไร เพื่อให้เขากลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้ติดยาเสพติด เพราะตามแนวคิดผู้ติดยาเสพติดก็คือผู้ป่วย จึงควรได้รับการรักษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บุคคลนั้นได้หลุดพ้นจากปัญหาติดยาเสพติดและไม่หวนกลับมาติดยาเสพติดซ้ำ

แต่เมื่อได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของพระบรมบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทำให้เห็นว่ายังมีมาตรการทางกฎหมายที่ผู้ติดยาเสพติดไม่ได้รับประโยชน์จากการเข้าบำบัดฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่งปัญหาการเข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด จากการศึกษาทำให้ทราบถึงการกำหนดคุณสมบัติของผู้บำบัดรักษา เหตุผลที่มีการกำหนดคุณสมบัติการเข้ารับการบำบัดรักษาติดยาเสพติดขึ้นมานั้น เนื่องจากการง่ายต่อการจำแนกผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ปริมาณยาเสพติด รวมถึงลักษณะของการกระทำความผิดทางอาญาเข้ามาช่วยด้วย ซึ่งทำให้ง่ายต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย เพราะไม่จำเป็นต้องหาพยานหลักฐานมากมายมาพิสูจน์เพื่อเป็นการกำหนดว่าบุคคลที่เสพยาเสพติดนั้นจะต้องส่งไปบำบัดฟื้นฟูหรือส่งไปฟ้องคดีต่อไป ซึ่งการกำหนดมาตราดังกล่าวนี้นั้นขึ้นมาจากจริงอยู่อาจเป็นการง่ายต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่แต่เท่ากับเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังผู้ต้องหา อีกทั้งเป็นการตัดโอกาสของผู้ติดยาเสพติดในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูยาเสพติดด้วย

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ฐากร ศิริยุทธวัฒนา และคณะกรรมการสอบคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพรหม อินทร์พรชัย

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สำหรับผู้ติดยาเสพติดนั้น ตามแนวคิดถือว่าเป็นผู้ป่วยไม่ถือเป็นอาชญากรเหมือนกับผู้กระทำความผิดอื่นๆ ซึ่งหากมีการส่งผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามากเกินไป โอกาสในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็ยิ่งน้อยลงด้วย การที่ผู้ป่วยนั้นจะเข้ารับการบำบัดรักษาอาการป่วยถือว่ามีความจำเป็นอย่างมาก เพราะหากผู้ป่วยนั้นได้รับการรักษาที่ไม่เหมาะสม การที่ป่วยจะกลับมาป่วยซ้ำก็จะเป็นไปได้สูง ซึ่งการกลับมาป่วยซ้ำในที่นี้ก็หมายถึงการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ซึ่งเกิดขึ้นมากกับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำเท่ากับประสิทธิภาพของการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ประเด็นปัญหาที่สองปัญหาการส่งตัวผู้ติดยาเสพติดระหว่างมีการบำบัดรักษาอยู่ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 จากการศึกษาพบว่า การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีระยะเวลาปรากฏในมาตรา 25 มีการกำหนดว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้คณะกรรมการจัดทำแผนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่หากผลการบำบัดรักษายังไม่เป็นที่น่าพอใจก็สามารถจัดทำแผนการบำบัดฟื้นฟูต่อไปได้เป็นคราวละไม่เกิน 6 เดือน แต่รวมกันแล้วต้องไม่เกิน 3 ปี แต่ถ้าในระหว่างการบำบัดรักษาผู้ติดยาหากภายหลังมีการปรากฏต่อศาลว่าผู้ที่ได้รับการบำบัดรักษาอยู่ตามมาตรา 24 เป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา หรืออยู่ในระหว่างการดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล จะต้องถูกส่งตัวกลับไปดำเนินคดีต่อ ไม่สามารถบำบัดฟื้นฟูตามแผนที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้วางแผนการบำบัดไว้

เห็นได้ว่าการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้นมีความสำคัญต่อผู้เสพยาเสพติดมาก เพราะผู้ติดยาเสพติดเปรียบเสมือนผู้ป่วยจึงควรมีสติที่จะได้รับการรักษาต่อจนผลการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจแล้วค่อยส่งไปดำเนินคดีทางอาญาต่อไปมากกว่าการส่งตัวไปดำเนินคดีทั้งที่การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่น่าพอใจของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาการไม่มีหน่วยงานเฉพาะในการติดตามผู้บำบัดฟื้นฟูยาเสพติดที่ได้รับการปล่อยตัวภายหลังบำบัดรักษายาเสพติด จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานที่เข้ามาดูแลติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดในปัจจุบันมีแค่หน่วยงานเดียวคือหน่วยงานคุมประพฤติ ซึ่งหน่วยงานคุมประพฤติมีหน้าที่อื่นอีกมากมายนอกเหนือจากการเฝ้าติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษายาเสพติด และใช้เวลาในการติดตามแค่ 1 ปี ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีหน่วยงานทางการแพทย์เฉพาะในการดูแลติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษา โดยให้มีการรายงานตัวต่อแพทย์เป็นเวลา 3 ปี

เห็นได้ว่าทั้งหน่วยงานที่เข้ามาดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟูกับระยะเวลาในการเฝ้าติดตามมีความแตกต่างกันมาก จึงอาจทำให้ประสิทธิภาพในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ

1.เสนอให้มีการแก้การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเข้าฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 19 วรรคแรกที่ว่า ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีความในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาขึ้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากผู้ต้องหาขึ้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

โดยให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขมาตรา 19 วรรคแรกว่า ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือแม้จะปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีความในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาขึ้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากผู้ต้องหาขึ้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

2.เสนอให้มีการแก้ไขในส่วนของการส่งตัวผู้ที่บำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 24 เดิมที่ว่า ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 19 ว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องหาหรือถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก ให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

โดยให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขมาตรา 24 เป็น ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 19 ว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องหาหรือถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตรวจสอบว่าผู้นั้นมีผลการบำบัดฟื้นฟูเป็นที่พอใจหรือไม่ หากผลเป็นที่น่าพอใจ ให้ส่งผลการบำบัดฟื้นฟูไปยังศาล ซึ่งศาลจะพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

3.เสนอให้มีการเพิ่มเติมในส่วนของหน่วยงานที่เข้ามาเป็นผู้ดูแลติดตามผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีที่เพิ่มเติมดังนี้

มาตรา 33/1 ภายหลังมีการปล่อยตัวผู้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จัดให้มีแผนการติดตามผลการการฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดภายหลัง ดังต่อไปนี้

(1) ให้คณะกรรมการจัดให้มีหน่วยงานในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดโดยให้มีสถานพยาบาลเป็นผู้หน้าที่ติดตามผลการบำบัดโดยให้มารายตัวต่อโรงพยาบาลในการตรวจพิสูจน์สารเสพติด

(2) ให้อำนาจโรงพยาบาลในการตรวจพิสูจน์สารเสพติดรวมถึงสภาพจิตใจของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดภายหลังปล่อยตัว โดยให้มีระยะเวลาในการเฝ้าติดตามไม่ต่ำกว่า 2 ปี

(3) ในระหว่างมีการติดตามผลตาม (2) หากปรากฏว่ามีการตรวจพบสารเสพติดจากผู้ได้รับการติดตาม ให้แพทย์ที่เป็นผู้ตรวจดำเนินการส่งเรื่องให้โรงพยาบาลเพื่อส่งผลไปยังคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อดำเนินเข้าแผนการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข. (2555). คู่มือผู้ปฏิบัติงาน การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด
แบบผู้ป่วยนอก ตามรูปแบบการรู้คิด-พฤติกรรมบำบัด สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
แห่งชาติบรมราชชนนี. กรุงเทพฯ:องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- คู่มือการปฏิบัติงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จากกองพัฒนาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เอกสารหมายเลข 3/2546 เข้าถึงได้จาก www.oic.go.th
- นันทิ จิตสว่าง. (2545). หลักทฤษฎีวิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบราชทัณฑ์. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์.
- ณัฐพล ยิ่งกล้า. (2561). กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพ
ผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2548). รายงานการวิจัยเรื่อง : ผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.